

BISERICA, DUMNEZEU ȘI MIELUL ÎN APOCALIPS

Lect. dr. pr. Iulian FAROANU¹

Rezumat: Una dintre pistele utile în vederea interpretării Apocalipsului poate fi studierea modului în care autorul folosește Vechiul și Noul Testament, dat fiind că fiecare verset conține măcar o aluzie la Scripturi.

Împreună cu deslușirea modalității de abordare a Bibliei de către autorul Apocalipsului, o altă pistă ar putea fi reprezentată de analizarea imaginilor Bisericii. Studiul de față își propune să ofere o lumină parțială asupra conceptului de Biserică, văzută ca popor al lui Dumnezeu în raportul său cu Dumnezeu și cu Mielul. Acest popor al Domnului este unic și unitar atât în decursul istoriei, precum și în escatologie.

Cuvinte-cheie: ecleziologie; poporul lui Dumnezeu; Biserica; Vechiul Testament; Noul Testament; mântuire.

Abstracts: One of the leads useful for interpretation the Book of Revelations and his mysteries, is studying the way in which the author uses the Old and the New Testament, having the fact that every verse has at least one reference to the Scripture.

Together with the method presented above, another lead might be analyzing the Church images. This study tries to offer a partial light to the concept of Church, seen as a People of God in relationship with God and the Lamb. This people of God is unique and united all through history and in eschatology.

Keywords: ecclesiology; people of God; Church; Old Testament; New Testament; salvation.

Introducere

Cartea Apocalipsului, chiar dacă este dificilă² și enigmatică, e considerată una dintre operele cele mai fascinante și profunde din întreg Noul Testament. Odată depășită atracția fascinației, este nevoie însă de un efort de pătrundere a tainelor cărții.

Mulți încearcă să găsească o cheie de interpretare în simbolurile, adesea codificate și greu de înțeles. Alții caută chei de interpretare propuse și în trecut, bazându-se pe o lectură istorică sau escatologică.

---

¹ Institutul Teologic Romano-Catolic „Sf. Iosif” din Iași: email faroanu@yahoo.com.

² A. FEUILLET, *L'Apocalypse. État de la question*, Paris – Bruges 1963, 7: „De tous les écrits du Nouveau Testament, l'Apocalypse de Saint Jean est certainement le plus difficile”.

Una dintre pistele utile în vederea interpretării poate fi studierea modului în care autorul folosește Vechiul și Noul Testament, dat fiind că fiecare verset conține măcar o aluzie la Scripturi.

Împreună cu deslușirea modalității de abordare a Bibliei de către autorul Apocalipsului, o altă pistă ar putea fi reprezentată de analizarea imaginilor Bisericii. Studiul de față își propune să ofere o lumină parțială asupra conceptului de Biserică, văzută ca popor unic al lui Dumnezeu în raportul său cu Dumnezeu și cu Mielul.

1. Scurtă panoramă a studiilor despre ecleziologie în Apocalips

Înainte de a intra în analiza imaginii poporului lui Dumnezeu, e oportun să se facă o trecere în revistă a cercetărilor asupra ecleziologiei în Apocalips. În legătură cu un *status quaestionis* despre studiile ecleziologice din Apocalips, o primă premisă se referă la absența, cel puțin cât privește cunoștința mea, a unui tratat sistematic despre tema poporului lui Dumnezeu în comentariile majore la Apocalips.

Tematica poporului lui Dumnezeu este totuși importantă și ocupă un spațiu destul de amplu în Apocalips³. Luând în considerare, mai ales, studiile recente, trebuie evidențiat un grup de exegeți care au realizat monografiile sau studii mai mult sau mai puțin exhaustive despre tema poporului lui Dumnezeu în cartea Apocalipsului⁴. Între toate acestea, cea mai completă pare să fie lucrarea lui D.E. Aune despre portretul Bisericii în ultima carte din Biblie⁵. Autorul pleacă de la presupuziția conform căreia poporul lui Dumnezeu este rodul inițiativei divine care constituie o comunitate de sfinți, chemați, aleși și preoți. Inițiativei divine trebuie să îi corespundă răspunsul fidelității mărturie oferite de poporul credincios. Astfel se obține un tablou al Bisericii folosind imagini din viața umană, diferite metafore și alegorii, cu un limbaj simbolic inspirat din Vechiul Testament.

Gruparea mai sistematică a studiilor despre ecleziologie în Apocalips se poate face ținând cont de perspectivele și opiniile despre poporul lui Dumnezeu. Unii dintre comentatori au pus în lumină diferitele metafore

³ G.M. PERRELLA, „Il trionfo della Chiesa nell'Apocalisse”, *Divus Thomas* 43 (1940) 338: „[Apocalipsul] este documentul cel mai important din punct de vedere ecleziologic”.

⁴ Cf. A. T. NIKOLAINEN, „Die Kirchenbegriff in der Offenbarung des Johannes”, *New Testament Studies* 9 (1962-1963) 351-361; L. CERFAUX, „L'Église dans l'Apocalypse”, în J. GIBLET – P. ANDRIESEN et alii, *Aux origines de l'Église*, Bruges 1965, 111-124; H. SCHLIER, „Die Kirche nach der Offenbarung des Johannes”, în J. FEINER – M. LÖHRER, ed., *Mysterium Salutis*, IV/1, Einselden – Zürich – Köln 1972, 200-214; S.P. WOODMAN, *The Book of Revelation*, London 2008.

⁵ Cf. D.E. AUNE, „St. John's Portrait of the Church in the Apocalypse”, *The Evangelical Quarterly* 38 (1966) 131-146.

și imagini ale Bisericii și termenii folosiți pentru a descrie membrii comunității. În paralel, aceștia au subliniat și relația Bisericii cu Dumnezeu și Cristos, raportul cu dușmanii și aspectul istoric și escatologic al poporului lui Dumnezeu⁶. Alții au evidențiat organizarea Bisericii în Apocalips, reliefând rolul profeților și al apostolilor, singurele oficii menționate de autor⁷. O altă categorie a pus accent pe misiunea Bisericii în lume, o misiune profetică de mărturie fidelă în favoarea lui Cristos Mielul⁸. Un alt grup de exegeți au tratat despre aspectul dualist al Bisericii: pe de o parte, Biserica istorică (reală și concretă) ce suferă și este angajată în lupta cu cel rău, pe de altă parte, Biserica ideală și triumfătoare în escatologie. Biserica luptătoare este deja victorioasă în existența istorică, în măsura unirii sale cu Isus Cristos⁹. În fine, unii exegeți au subliniat raportul Bisericii cu Cristos, fie în general¹⁰, fie în particular, cu referință la un aspect specific al relației dintre Cristos și Biserică¹¹ (cum ar fi raportul de iubire). Biserica este poporul răscumpărat cu sângele Mielului, iar legătura cu Cristos este constitutivă pentru comunitate. Acest popor, răscumpărat dintre oamenii de pe toată fața pământului, are imprimat numele Mielului (și a lui Dumnezeu) pe frunte și trebuie să îl urmeze mereu pe Cristos.

În această panoramă a punctelor de vedere asupra ecleziologiei în Apocalips, se situează și perspectiva personală. Dintre toate imaginile și metaforele aplicate Bisericii în cartea Apocalipsului, am ales-o pe aceea a poporului lui Dumnezeu, deoarece pare să fie cel mai des întâlnit. În același timp, e legată de funcția colectivă și reprezentativă a triburilor și apostolilor.

⁶ Cf. D.E. AUNE, „St. John's Portrait of the Church”, 131-146; H. SCHLIER, „Die Kirche nach der Offenbarung”, 200-214; S.P. WOODMAN, *Revelation*, 91-118.

⁷ Cf. A. ŠKRINJAR, „Dignitates et officia Ecclesiae Apocalypticae”, *Verbum Domini* 23 (1943) 22-29, 47-54, 77-88. Aceeași idee în J. ROLOFF, „Die Kirche als Zeugin des endzeitlichen Königsherrschaft Gottes: Die Offenbarung des Johannes”, în IDEM, *Die Kirche im Neuen Testament*, Göttingen 1993, 189.

⁸ Cf. P. POUCOUTA, „La mission prophétique de l'Église dans l'Apocalypse johannique”, *Nouvelle Revue Théologique* 110 (1988) 38-57. P.K. OLUTOLA, *The Mandate of the Church in the Apocalypse of John*, New York - Oxford 2005.

⁹ Cf. G.M. PERRELLA, „Il trionfo della Chiesa”, 324-338; A.T. NIKOLAINEN, „Die Kirchenbegriff in der Offenbarung”, 351-357; L. CERFAUX, „L'Église dans l'Apocalypse”, 111-124; J. LAMBRECHT, „The People of God”, 379-394.

¹⁰ Cf. C. WOLFF, „Die Gemeinde des Christus in der Apokalypse des Johannes”, *New Testament Studies* 27 (1981) 186-197. Aspecte ale raportului Cristos- Biserică sunt evidențiate și în A.T. NIKOLAINEN, „Die Kirchenbegriff in der Offenbarung”, 358-361; J. ROLOFF, „Die Kirche als Zeugin”, 171-174.

¹¹ Cf. T. VETRALI, „L'amore della Chiesa per il suo sposo nell'Apocalisse”, *Parola, Spirito e Vita* 12 (1985) 217-230; D.A. McILRAITH, *The Reciprocal Love between Christ and the Church in the Apocalypse*, Roma 1989.

Plecând de la imaginea poporului, se încearcă să se arate unicitatea acestuia, în descrierea sa cu aspecte din Vechiul și Noul Testament. Ideea unui popor unic al lui Dumnezeu este întrevăzută fie în escatologie, fie în istorie. Cea istorică este legată de imaginea celor 144.000 de însemnați cu sigilul (*Ap* 7), cei Doi Martori (*Ap* 11) și Femeia (*Ap* 12). În Apocalips, așadar, există un popor unic și indivizibil, descris cu ajutorul componentei veterotestamentare fuzionate cu aspectul neotestamentar. Se deduc astfel continuitatea și unitatea între Israelul premesianic și cel mesianic¹².

2. Biserica, Dumnezeu și Mielul

Una dintre cele mai relevante imagini din Apocalips este cea a Bisericii, înfățișată sub chipul poporului lui Dumnezeu. După părerea unor exegeți însă, tematica Bisericii nu ocupă un loc important în Apocalipsul lui Ioan din Patmos¹³, deoarece tematicile dominante ar fi teologia¹⁴ și cristologia. Această realitate se confirmă chiar de la începutul cărții, acolo unde autorul afirmă că scrierea sa este revelație (*apocalypsis*) a lui Cristos, ce are izvorul său în Dumnezeu.

În ceea ce privește teologia, Dumnezeu e descris ca fiind *Alfa* și *Omega* (*Ap* 1,8; 21,6); Dumnezeu Creator și Cel care era, este și va veni (*Ap* 1,4,8; 4,8; 11,17; 16,5) și Dumnezeu (atotputernic) *Pantocrator* (*Ap* 1,8; 4,8; 11,17; 15,3; 16,7; 19,6; 21,22).

Începând cu *Ap* 4,1, imaginea ce domină Apocalipsul este aceea a lui Dumnezeu stăpân al timpurilor și al istoriei, pe care le conduce de pe tronul slavei sale cerești. Stăpânirea lui Dumnezeu, deja recunoscută în cer, trebuie să se instaureze și pe pământ¹⁵, spațiu în care toți oamenii sunt invitați să-l recunoască și să-l adore pe Dumnezeu cel unic și adevărat¹⁶. Acest lucru este posibil prin punerea în act a dreptății divine, ce duce la

¹² Pentru a nu crea o opoziție cu vechiul Israel, în această lucrare se preferă, nu expresia „noul Israel”, ci „Israelul lui Dumnezeu” sau „Israelul mesianic”.

¹³ Ioan din Patmos este numele folosit în această lucrare pentru a desemna autorul Apocalipsului. Discuția despre identitatea autorului este lăsată la o parte, deoarece nu e legată de obiectul luat în studiu.

¹⁴ R. BAUCKHAM, *La teologia dell'Apocalisse*, Paideia, Brescia 1994, 38: „Teologia Apocalipsului este în mod eminent teocentrică”. Cf. M.E. BORING, „The Theology of Revelation, «The Lord Our God the Almighty Reigns»”, *Interpretation* 40 (1986) 257-259.

¹⁵ În opinia lui R. BAUCKHAM, *La teologia dell'Apocalisse*, 56, ar trebui să se realizeze cele trei invocații din rugăciunea *Tatăl nostru* (cf. *Mt* 6,9-10): „sfințească-se numele tău, vie împărăția ta, facă-se voia ta, precum în cer așa și pe pământ”.

¹⁶ G.K. BEALE, *The Book of Revelation. A Commentary on the Greek Text*, Eerdmans, Grand Rapids (MI) 1999, 171.174: „The major theological theme of the book is the glory due to God because he has accomplished full salvation and final judgment”.

eliberarea lumii de forțele răului și la reînnoirea pământului, atunci când Domnul va face să coboare din ceruri noul Ierusalim.

În Apocalips, Dumnezeu locuiește în cer, în transcendență, acolo unde primește adorația celor patru Ființe Vii, simbol al întregii creații, și închinarea celor 24 de Prezbiteri, reprezentanți ai istoriei.

În raportul său cu oamenii, Dumnezeu este cel care îi protejează pe ai săi cu sigilarea membrilor triburilor lui Israel în fața mâniei manifestate de flageluri (*Ap* 7,1-8), cu numele imprimat pe fruntea celor 144.000 (*Ap* 14,1-5), cu imunitatea martorilor în fața celor care vor să le facă rău (*Ap* 11) și cu salvarea femeii în pustiu (*Ap* 12). Mâna puternică a lui Dumnezeu realizează unicul exod al poporului său, care, traversând istoria și ieșind victorios din bătălia împotriva răului, va sosi în Ierusalimul escatologic. În același timp, Dumnezeu nu numai că salvează, dar arată și natura sa de judecător drept, făcând să se declanșeze flagelurile mâniei divine asupra idolatriilor.

Dintr-o perspectivă retorică, toate acțiunile și intervențiile lui Dumnezeu au scopul de a induce idolatrii la convertire și a-i determina pe oameni să facă alegerea corectă, adică să fie de partea lui Cristos și să aspire să devină cetățeni ai noului Ierusalim. Trebuie adăugat că intervențiile lui Dumnezeu nu sunt orientate împotriva elementelor naturii, ci sunt, în general, adresate oamenilor, fie pentru a judeca, fie pentru a mântui.

Una dintre imaginile care domină cartea Apocalipsului este aceea a lui Dumnezeu stăpân al timpurilor. Plecând de la această imagine, se poate întrevedea un tip de teologie a istoriei, în care evenimentele trebuie interpretate din perspectiva planului lui Dumnezeu. În fața persecuției iminente, a idolatriei larg răspândite și a cultului imperial, creștinii sunt convingeți că Dumnezeu stăpânește și guvernează timpurile și istoria și că îi va mântui pe cei ce se îndepărtează de idolatrie. Cu această convingere, Biserica are misiunea de a mărturisi adevărul, dreptatea și harul lui Dumnezeu pentru a putea instaura împărăția definitivă și universală a Domnului. Această misiune este îndeplinită cu certitudinea de a participa la regalitatea dumnezeiască încă de pe pământ.

Cristos este o altă figură centrală în Apocalips, încă de la început, când îi apare lui Ioan pe Insula Patmos, și până la sfârșit, atunci când împreună cu Dumnezeu substituie templul în noul Ierusalim. Cele trei imagini cristologice fundamentale în cartea lui Ioan din Patmos sunt: „Cel Asemenea cu Fiul Omului”, „Mielul” și „Cavalerul Victorios”. Există mai apoi caracteristicile esențiale ale lui Cristos legate de mântuirea realizată prin răstignirea, moartea și învierea sa.

După descrierea lui Cristos, drept centru în jurul căruia se desfășoară viața Bisericilor din Asia Mică (*Ap* 2-3), Cristos Mielul ia sulul sigilat din

mâna dreaptă a lui Dumnezeu și revelează planul divin asupra istoriei umane (Ap 4-5).

În capitolele succesive ale cărții, Cristos va însoți și va conduce poporul răscumpărat cu sângele său în bătălia cu cel rău, spre împlinirea escatologică. Cristos este Mielul în picioare pe Muntele Sion împreună cu cei 144.000 de aleși (Ap 14,1), este cel ce trebuie să fie urmat de răscumpărații dintre toți oamenii (Ap 14,4). Cristos este mai apoi cel ce încredințează misiunea de a profeti, este Domnul răstignit și înviat cu care se identifică martorii în Ap 11, este Isus căruia trebuie să i se ofere mărturie în Ap 12, iar cântarea sa este aclamată de învingătorii unicului exod în Ap 15,2-4. Raportul dintre Cristos și popor este concentrat în unirea acestuia din urmă cu Mielul și victoria celor răscumpărați împreună cu el.

Aceste scurte observații lasă să se întrevadă cum Dumnezeu și Mielul, prezentați de multe ori împreună (Ap 12; 14,1-5; 21), acționează în favoarea poporului care este obiectul unei griji particulare. Dumnezeu are un plan referitor la umanitate și vrea să își constituie în Cristos un popor fidel.

În ciuda faptului că în centrul atenției se află revelația și planul de mântuire al lui Dumnezeu realizat în Cristos Isus, destinatarul oricărei inițiative divine este poporul lui Dumnezeu. El intervine și așteaptă un răspuns de la comunitatea răscumpărată și chemată la slava Ierusalimului escatologic. Așadar, împreună cu teologia și cristologia, o importanță aparte are și ecleziologia în cartea Apocalipsului.

Legată de Dumnezeu și de Cristos, tema poporului lui Dumnezeu traversează ca un fir roșu tot Apocalipsul, începând de la situația reală din Ap 2-3, continuând cu metaforele și imaginile ecleziologice din Ap 4-20, pentru a culmina cu noul Ierusalim în Ap 21-22.

3. Poporul lui Dumnezeu în Apocalips

În discursul despre poporul lui Dumnezeu, prima întrebare se referă la modul cum este descris acesta. O distincție importantă trebuie să se stabilească între imaginea poporului lui Dumnezeu în prima parte a cărții (Ap 2-3) și cea din a doua parte (Ap 4-22). Descrierea poporului lui Dumnezeu începe încă din primele capitole ale Apocalipsului. În Ap 2-3, în cadrul mesajelor către cele 7 comunități din Asia Mică, este prezentată viața realistă a Bisericilor, cu acea conștiință a coexistenței dintre sfinți și păcătoși. Aici este descrisă Biserica¹⁷ concretă și reală cu dificultățile întâmpinate în trăirea credinței în ambientul socio-istoric în care se găsea.

---

¹⁷ Termenul „ekklesia” (biserica) este folosit în Apocalips de nouăsprezece ori pentru a desemna cele șapte comunități din Asia Mică (Ap 1-3) și o dată cu o probabilă referire la

Coordonatele spațiale sunt bine precizate, adică cele șapte cetăți din Asia Mică, în timp ce coordonatele temporale includ prezentul, trecutul și viitorul.

În aceste șapte comunități, care au un raport special cu Cristos prezent în mijlocul lor, viața eclezială trebuie să fie caracterizată de fidelitate și convertire, ascultând constant de inspirațiile Duhului Sfânt. Îndemnurile la perseverență și fidelitate au în vedere pericolul idolatriei și al compromisului cu lumea păgână la care erau expuși credincioșii din Asia Mică, în raporturile externe (cu Imperiul și sinagoga) și în relațiile interne (în interiorul comunității). În același timp, se îndemnă la discernământ al doctri- nelor și revelațiilor profetice și coerență în viața creștină.

În *Ap* 4-22 autorul descrie Biserica universală, necircumscrișă unei cetăți, cum era cazul pentru Bisericile din Asia Mică. Este prezentată imaginea poporului lui Dumnezeu, ce cuprinde întreaga lume, fiind constituit din oameni din toate triburile, limbile, popoarele și națiunile pământului. Pe lângă categoriile spațiale, și cele temporale sunt schimbate, deoarece în *Ap* 4-22 se folosesc noțiunile de „mileniu” și „trei timpuri și jumătate”. În sfârșit, în *Ap* 4-22 Biserica este idealizată și e prezentată numai cu aspecte pozitive, în timp ce în *Ap* 2-3 există o imagine realistă a Bisericii, în cadrul căreia se întâlnesc păcatul, infidelitatea, pericolul schismei și răceala.

Este prezentat un popor ideal, descris doar în culori optimiste, cu ajutorul a numeroase imagini: cei 144.000 (*Ap* 7; 14), cei Doi Martori profeți (*Ap* 11); Femeia (*Ap* 12), învingătorii noului exod (*Ap* 15). Această prezentare a Bisericii este, în realitate, o invitație la a înălța privirea către idealul de atins, fie pentru a depăși dificultățile, fie pentru a rezolva imperfecțiunile din Bisericile locale.

Se poate adăuga că în *Ap* 4-22, imaginile prin care este descris poporul lui Dumnezeu sunt preluate adesea din Vechiul Testament: cei 144.000 dintre triburile izraelite (*Ap* 7); cei Doi Martori, noii Moise și Ilie (*Ap* 11); Femeia și descendența sa, simbol al poporului în Vechiul Testament (*Ap* 12); cei 24 de Prezbiteri¹⁸; învingătorii împotriva Fiarei în noul exod (*Ap* 15,2-4) și martirii de sub altar (*Ap* 6,9-11).

La aceste imagini veterotestamentare, Ioan din Patmos va adăuga atribute neotestamentare (cu referință adesea la Miel), obținând astfel imaginea completă a poporului lui Dumnezeu și a Mielului.

A doua întrebare privește configurarea poporului lui Dumnezeu în Apocalips. Încă de la început, trebuie spus că Biserica nu este configurată în detaliu, cu referință la compoziția sa. Ioan din Patmos nu oferă o descri-

aceleași comunități locale în *Ap* 22,16.

¹⁸ Numele „Cei Doi Martori”, „Femeia” și „cei 24 de Prezbiteri” vor fi scrise cu majusculă pentru a sublinia natura lor de personaje-simbol ale poporului lui Dumnezeu.

ere a organizării comunității, ci pomeneste în mod generic membrii săi caracterizați drept sfinți, răscumpărați și martiri. Se subliniază mai apoi statutul de regi și preoți (cf. *Ap* 1,19) al creștinilor, deoarece participă din demnitatea regală și sacerdotală a lui Cristos. Această participare regală este și un impuls pentru a lupta împotriva forțelor răului, conștienți de victoria împreună cu Cristos.

Printre oficiile și ministerele menționate, se află cel al apostolilor și al profetilor¹⁹. Cu toate acestea, chiar dacă există aluzii doar la oficiul profetic al anumitor persoane (Ioan, Izabela), este pusă în evidență datoria mărturie profetice a tuturor celor ce îl urmează pe Cristos.

În încheierea discursului despre configurarea poporului lui Dumnezeu, trebuie amintit că nu există vreo referință la o împărțire în două grupuri: iudeo-creștini și păgâno-creștini în Apocalips. Creștinii sunt adevărații iudei și, în același timp, oameni din orice trib, națiune, popor, reuniți cu toții în unicul popor al lui Dumnezeu.

A treia și ultima întrebare e legată de frecvența tematicii poporului lui Dumnezeu²⁰ alături de alte teme majore ale cărții. Tematica ecleziologică este prezentă, în primul rând, în *Ap* 2-3, capitole ce dedică un amplu spațiu descrierii vieții Bisericilor din Asia Mică. Bisericile locale sunt în raport strâns cu Isus Cristos, Cel ce ține cele șapte stele în mâna sa dreaptă și se plimbă, înconjurat fiind de cele șapte candelabre.

În *Ap* 4-22, tema poporului lui Dumnezeu nu este pe primul plan. Tematica ecleziologică este legată de doctrina despre Dumnezeu, Cel ce conduce istoria de pe tronul său, și de doctrina despre Cristos, Cel ce revelează și împlinește planul lui Dumnezeu.

Chiar dacă accentul cade adesea pe discursul despre Dumnezeu, se subliniază protecția oferită de El poporului în drumul său istoric și asocierea acestuia la Cristos, victorios prin jertfa sa.

Poporul lui Dumnezeu se bucură de o relație privilegiată cu Dumnezeu. Dumnezeu protejează acest popor, idee vizibilă în sigilul aplicat membrilor celor 12 triburi ale lui Israel (*Ap* 7,1-8), în numele imprimat pe fruntea celor 144.000 (*Ap* 14,1-5), în imunitatea celor Doi Martori în fața celor ce vor să atenteze la viața lor (*Ap* 11) și în salvarea Femeii în pustiu (*Ap* 12). Mâna puternică a lui Dumnezeu împlinește unicul exod al poporului ce traversează istoria, învinge forțele răului și intră în Ierusalimul escatologic.

---

¹⁹ Ioan din Patmos definește cartea sa drept profeție (*Ap* 1,3; 22,7.10.18.19) și face aluzie la spiritul profeției (*Ap* 19,10) și spiritele profetilor (*Ap* 22,6).

²⁰ După părerea lui J. GNILKA, *Teologia del Nuovo Testamento*, Paideia, Brescia 2004, 384-385, ideea poporului lui Dumnezeu legat de Israel este fundamentală în Apocalips.

Poporul lui Dumnezeu are un raport special cu Cristos. Cristos Mielul se află în picioare (deși e înjunghiat) pe Muntele Sion împreună cu cei 144.000 de credincioși (Ap 14,1). Tot El trebuie să fie urmat până la moarte de cei răscumparați de pe toată fața pământului (Ap 14,4). Cei Doi Martori, imagine a Bisericii, primesc misiunea de a profeti de la Domnul Cristos (Ap 11), iar mărturia celor răscumparați prin sângele Mielului este tot în favoarea lui Cristos (Ap 12). Mai apoi, învingătorii din noul exod vor intona cântecul Mielului (Ap 15). Relația dintre Cristos și poporul credincios este centrată pe unirea acestuia cu Mielul și pe garanția victoriei împreună cu Mielul pe baza fidelității absolute.

4. Poporul lui Dumnezeu - noul Ierusalim și Babilonul

În descrierea poporului lui Dumnezeu, Ioan oferă și starea sa ideală identificată cu noul Ierusalim. Această cetate este constituită pe 12 temelii-apostoli și are 12 porți-triburi.

Prezentând detaliile noului Ierusalim, autorul are și o intenție parnetică, dorind să pună în lumină contrastul cu Babilonul (paralelism antitetice)²¹. La nivel literar, paralelismul între Babilon și Ierusalim se exprimă cu ajutorul a diferite imagini în comun: îngerul celor șapte cupe (Ap 17,1 și 21,9); numele scris pe frunte și numele celor ce aparțin celor două cetăți²². Accentul cade asupra antitezei dintre cele două cetăți. Babilonul (cetate terestră și istorică) este asociat cu Fiara (Ap 17,3), în timp ce Ierusalimul nou (cetate cerească și escatologică) este asociat cu Mielul (Ap 21,9-10). Babilonul este prostituata (Ap 17,2), pe când Ierusalimul nou este mireasa (Ap 21,2.9). În fine, hainele și giuvaerurile prostituatei (Ap 17,3-4; 18,16) sunt în contrapозиție cu acelea ale logodnicei Mielului (Ap 19,7; 21,11.18-21)²³.

Contrastul dintre Noul Ierusalim și Babilon se poate evidenția și din perspectiva interpretării sensului pietrelor prețioase. Imaginea din Ap 21,19-20 cu cele 12 perle și pietre prețioase răstoarnă frumusețea și bogăția cu care Babilonul înșela locuitorii săi²⁴. Folosind materialele prețioase în Ap 21-22, probabil autorul dorea să reliefeze opoziția dintre Noul Ierusalim și Babilonul (Roma) care posedă și făcea trafic de aur și pietre preți-

²¹ În Apocalips, dualismele, adesea antitetice, au un loc relevant.

²² Cf. P. LEE, *The New Jerusalem in the Book of Revelation. A Study of Revelation 21-22 in the Light of its Background in Jewish Tradition*, Mohr Siebeck, Tübingen 2001, 264.

²³ Cf. C. DEUTSCH, „Transformation of Symbols: the New Jerusalem in Rev 21,1-22,5”, *Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft* 78 (1987) 107-126; J. DU RAND, „The New Jerusalem as Pinnacle of Salvation: Rev 21,1-22,5”, *Neotestamentica* 38 (2004) 280.

²⁴ Cf. R.H. GUNDRY, „The New Jerusalem. People as Place, not Place for People”, *Novum Testamentum* 29 (1987) 261-262.

oase. Ierusalimul cel Nou este superior Babilonului, datorită materialelor prețioase prezente peste tot, în zid, în temelii, pe porți și pe străzi.

Opoziția dintre cele două cetăți se vede și în modul de folosire al materialelor prețioase: în timp ce în Roma doar bogații foloseau pietrele prețioase, în Ierusalimul reînnoit aceste materiale sunt accesibile tuturor²⁵.

Antiteza creată ar putea fi rodul unei intenții retorice. Impresia vizuală produsă de arhitectura și arta cultivată de puterea imperială romană (temple, construcții somptuoase, opere de artă) este aici contrabalansată de imaginea noului Ierusalim ceresc, plin de splendoare, de perfecțiune și absolut prețios. Autorul oferă viziunea unei lumi prezentate din perspectivă cerească și în armonie cu planul lui Dumnezeu. De aici, și invitația făcută creștinilor de a ieși din Babilon, luând distanțele cuvenite față de cultul imperial²⁶, și a se orienta către Ierusalimul viitor, cetatea ideală unde în centru se află dumnezeirea la care se are acces direct. Această cetate idealizată este în același timp simbolul unei comunități ce oferă siguranță perfectă²⁷.

5. Unicul Popor al lui Dumnezeu (VT și NT)

Poporul lui Dumnezeu este descris în multe texte din Apocalips cu ajutorul a diferite imagini, cum ar fi: cei 144.000 (*Ap* 7 și 14), cei Doi Martori (*Ap* 11), Femeia (*Ap* 12) și învingătorii unicului exod (*Ap* 15,2-4), combinând elemente din Vechiul și Noul Testament.

În aceste texte poporul lui Dumnezeu este prezentat în continuitate cu tradițiile veterotestamentare. Ca și în alte cazuri, Ioan din Patmos înglobează în descrierea sa cuvinte, imagini și concepte din Vechiul Testament într-un proces de reelaborare creativă. Limbajul și imaginile scripturistice sunt mai apoi aplicate în manieră originală la noua situație a comunității și ținând cont de relația cu Cristos Mielul.

În general, prima componentă menționată este cea din Vechiul Testament: cele 12 triburi ale lui Israel (*Ap* 7,4-8); cei Doi Martori, noii Ilie și Moise (*Ap* 11,3-6); Femeia cu 12 stele (*Ap* 12,1-6); cântarea lui Moise în *Ap* 15,3 (cf. leul din tribul lui Iuda din *Ap* 5,5). Elementele veterotestamentare sunt asociate adesea cu ceea ce se aude, cum ar fi vocea din *Ap* 11,1-3 și *Ap* 7,4.

Mai apoi aspectul din Vechiul Testament este de cele mai multe ori relaționat cu Dumnezeu: sigiliul Dumnezeului Viu în *Ap* 7,3-8; Dumnezeu

²⁵ Cf. P. LEE, *The New Jerusalem*, 285; R.H. GUNDRY, „The New Jerusalem”, 261.

²⁶ Cf. B. KOWALSKI, *Die Rezeption des Propheten Ezechiel in der Offenbarung des Johannes*, Katholisches Bibelwerk, Stuttgart 2004, 3.

²⁷ Cf. R. BAUCKHAM, *La teologia dell'Apocalisse*, 31.155.

Atotputernic în *Ap* 15,3; protecția divină rezervată celor Doi Martori în *Ap* 11 și Femeii în pustiu în *Ap* 12. Descrierea poporului lui Dumnezeu cu note din Vechiul Testament este făcută din perspectiva drumului istoric de străbătut, unde e nevoie de protecția lui Dumnezeu în lupta împotriva forțelor răului.

Componenta neotestamentară este menționată imediat după cea din Vechiul Testament, fără nici o explicație din partea autorului: urmarea Mielului (*Ap* 14,1-5); moartea, învierea și înălțarea martorilor cu Cristos la cer (*Ap* 11,7-13); sângele Mielului și mărturia lui Isus (*Ap* 12,10-17). Confirmarea acestui procedeu vine și din partea altor texte. Spre exemplu, imaginea Mielului din *Ap* 5,6 și cea a mulțimii imense din *Ap* 7,9. Aspectul specific al Noului Testament este asociat deseori cu ceea ce autorul vede: viziunea celor 144.000 în *Ap* 14,1-5, Ierusalimul nou în *Ap* 21,9-22,5. În fine, atributele neotestamentare se referă adesea la Cristos Mielul și la opera sa de răscumpărare: cei 144.000 de răscumpărați stau împreună cu Mielul (*Ap* 14); fiii Femeii au mărturia lui Isus (*Ap* 12); cei Doi Martori au soarta Domnului lor (*Ap* 11), iar cântarea de eliberare este cea a Mielului în *Ap* 15.

Cele două componente, vetero și neotestamentare, sunt fuzionate pentru a crea imaginea unică a poporului lui Dumnezeu. Această imagine a comunității se descoperă în cei Doi Martori, noii Ilie și Moise și în același timp configurați cu Cristos; în Femeia premesianică și mesianică; în cei 144.000 de membri ai triburilor lui Israel, dar și cei ce-l urmează pe Miel (*Ap* 7 și 14). Poporul unic al lui Dumnezeu este în continuitate cu Israel al trecutului și primește noutatea sa de la Cristos Mesia.

5.1. Poporul unic al lui Dumnezeu și al Mielului

În paragrafele anterioare s-a observat cum Ioan din Patmos își imaginează un popor al lui Dumnezeu format din două elemente: aspectele din Vechiul Testament și cele din Noul Testament. Aceste elemente sunt inseparabile, deoarece autorul le prezintă întotdeauna unite și în continuitate. În descrierea poporului lui Dumnezeu, autorul începe cu imaginile veterotestamentare. Elementul cel mai des evocat este cel legat de cele 12 triburi izraelite: lista celor 12 triburi în *Ap* 7,3-8; cele 12 stele-triburi din coroana Femeii (*Ap* 12) și numele celor 12 triburi pe porțile Ierusalimului nou (*Ap* 21,12).

După elementele din Vechiul Testament, în ordinea prezentării urmează aspectele din Noul Testament. Elementele neotestamentare sunt adesea legate de Miel și de apostoli. Apostolii constituie temeliile Ierusalimului escatologic, în timp ce Mielul are mai multe funcții și valențe în raport cu poporul lui Dumnezeu.

Aspectele veterotestamentare combinate cu cele neotestamentare sunt un indiciu că pentru Ioan din Patmos nu există separație sau distincție între poporul din Vechiul Testament și cel din Noul Testament. Prima constatare e aceea a continuității dintre istoria lui Israel și cea a Bisericii. Intervențiile mântuitoare ale lui Dumnezeu au fost în favoarea lui Israel în trecut, iar acum sunt pentru toate neamurile și se pot vedea în Cristos mort și înviat. Așadar, se pleacă de la Israel, se trece prin Isus și se ajunge la Biserică, în cadrul căreia creștinii trebuie să ofere mărturia fidelă asemenea lui Cristos. Triburile lui Israel au devenit acum triburile lui Mesia, capul tuturor, Leul lui Iuda și mlădița lui David, adică poporul transformat de Cristos și bazat pe temelia apostolilor.

În ciuda continuității dintre poporul vechii și noii alianțe, rămân funcțiile diferite. Poporul lui Dumnezeu are rădăcinile în istoria lui Israel, iar autorul acordă precedență acestuia, amintind mereu în primul loc elementul de inspirație ebraică. Triburile lui Israel conservă valoarea de porți prin care trebuie să treacă toți cei ce vor să intre în Ierusalimul escatologic. De cealaltă parte, apare noutatea lui Cristos, Cel ce îi constituie pe apostoli drept temelie a cetății sfinte, poporul lui Dumnezeu.

Punctul esențial asupra căruia se insistă în descrierea poporului lui Dumnezeu este unitatea și unicitatea sa. Într-adevăr, se observă cum cei Doi Martori sunt întotdeauna inseparabili (*Ap* 11), coroana cu cele 12 stele e o singură și unitară realitate (*Ap* 12), cântul lui Moise și al Mielului este un cânt unic (*Ap* 15), iar cei 144.000 de aleși sunt un singur grup, fie membrii celor 12 triburi (*Ap* 7), fie cei ce urmează Mielul (*Ap* 14). În parcursul său istoric, poporul lui Dumnezeu este prezentat ca un grup unitar și unic.

În concluzie, ideea unui popor unic și indivizibil se poate deduce pe baza următoarelor constatări: a) non-distincția dintre Vechiul Testament și Noul Testament, adică dintre Israel și Biserică, autorul nepomenind niciodată de o alianță veche sau de vechiul Israel; b) unirea triburilor izraelite cu apostolii, numele ambelor grupuri fiind prezente pe zidul Ierusalimului nou; c) limbajul pentru a desemna poporul evreu (Israel, adevărații iudei) e întrebuințat pentru a vorbi despre creștini.

5.2. Unicitatea poporului lui Dumnezeu între istorie și escatologie

Imaginea poporului lui Dumnezeu prezentată în *Ap* 7,4-8 și 14,1-5; 11,3-13; 12,1-17; 15,2-4 este în armonie cu cea prezentă în *Ap* 21. Legătura dintre aceste două categorii de texte se stabilește pe linia continuității între istorie și escatologie. Dacă în *Ap* 21 era descris poporul alianței izraelite și al alianței în Cristos în faza împlinirii escatologice, în schimb, în *Ap* 7,4-8; 11; 12 este vorba despre același popor al lui Dumnezeu, dar privit în drumul său istoric. Este un popor care, pe de o parte, are nevoie de protecția lui Dumnezeu (cf. sigiliul în *Ap* 7,3-8; numele lui Dumnezeu pe frunte în *Ap* 14; salvarea în pustiu în *Ap* 12), iar pe de altă parte, este unit cu Cristos Mielul, unire ce garantează victoria împotriva răului. Poporul lui Dumnezeu deja introdus în escatologie este sigur de victorie și va ajunge la împlinirea definitivă, în măsura unirii cu Cristos, cel ce a învins în luptă. De fapt, cei Doi Martori sunt de neatins și deja victorioși, iar Femeia nu este înfrântă de Dragon.

Analizând mai în detaliu, există anumite elemente care se pot evidenția cu referință la poporul lui Dumnezeu în istorie și escatologie. În primul rând, numărul 12, care apare în *Ap* 7,4-8; 12; 21, în contexte cu aluzii clare la poporul lui Dumnezeu. Numărul 12 este numărul poporului lui Dumnezeu. În *Ap* 7 și 12, numărul 12 privește comunitatea istorică: e vorba despre trecutul celor 12 triburi și despre prezentul cu imaginea femeii cu o coroană de 12 stele. În schimb, în *Ap* 21 numărul 12 se referă la escatologie cu noutatea absolută a asocierii dintre apostoli și cele 12 triburi izraelite.

În contextul folosirii numerelor, *Ap* 21 reia și numărul 144. Dacă în *Ap* 7,1-8 acesta se referea la cei 144.000 din toate triburile, în *Ap* 21,9-21 se vorbește despre un zid al cetății care măsoară 144 de coți și are numele celor 12 triburi pe porți. Se pune în evidență astfel ideea poporului lui Dumnezeu istoric și escatologic.

Un al doilea element în raportul dintre poporul lui Dumnezeu în istorie și escatologie este evoluția ideii legate de cele 12 triburi. În *Ap* 7,4-8, triburile sunt denumite în mod expres. Ambientul pare să fie cel pământesc, deoarece triburile trebuie să străbată încă istoria și să ofere mărturia pentru Cristos sub protecția sigiliului lui Dumnezeu. În al doilea text, *Ap* 14, există doar referirea la cei 144.000 care aparțin lui Dumnezeu și Mielului, în timp ce triburile nu mai sunt numite. Totuși, e vorba despre același grup amintit în *Ap* 7. În fine, *Ap* 21,12-13 este punctul de sosire, iar contextul este escatologic. În cetatea sfântă, cele 12 triburi au un loc important și sunt legate de porțile Ierusalimului ceresc. Aici triburile nu mai sunt numite expres, probabil deoarece accentul cade asupra funcției lor de intrări în comunitate.

Tot referitor la triburi, lista din *Ap* 7,4-8, deja elaborată din punct de vedere mesianic (Iuda din tribul lui Mesia este pe primul loc), va fi din nou încreștinată și universalizată în Noul Ierusalim. Într-adevăr, prin porțile-triburi ale Noului Ierusalim vor intra toate națiunile. În plus, pietrele prețioase care împodobeau pectoralul Marelui Preot ca simbol al triburilor (cf. *Ex* 28,11-21) vor fi atribuite celor 12 apostoli în *Ap* 21,19-20.

În al treilea rând, personajele și simbolurile poporului lui Dumnezeu în istorie se vor regăsi în împlinirea escatologică în *Ap* 21. Astfel, cei Doi Martori, după mărturia profetică, vor fi uniți cu Mielul mort și înviat și vor fi înălțați la cer. La fel, Femeia din *Ap* 12, o dată ce a împlinit pelerinajul istoric, pregătită și îmbrăcată cu operele drepte ale sfinților, va deveni mireasa Mielului în Ierusalimul escatologic. În fine, Mielul, menționat în *Ap* 14,1-5 și *Ap* 15,2-4, va fi o imagine reluată în expresia „apostolii Mielului” în *Ap* 21,14.

Unicitatea poporului lui Dumnezeu este vizibilă și în escatologie. O probă în sprijinul acestei afirmații este zidul Ierusalimului nou, care include într-o unică și singură realitate porțile celor 12 triburi izraelite și temelii-le celor 12 apostoli. Simbol de unitate este însuși Ierusalimul escatologic, cetate sfântă compactă, ce unește națiunile în jurul lui Dumnezeu și al Mielului, aflați în centrul cetății drept Templu, tron și lumină. În această cetate există o singură piață, un singur râu de apă vie și un unic pom al vieții la care au acces națiunile. În acest mod, Ierusalimul nou este o cetate de sinteză și unitate, având în Dumnezeu și Miel, ce stau pe același tron, unicul Templu și unicul izvor de lumină.

Trebuie subliniat mai apoi că aceleași caracteristici ale unității și unicității atribuite poporului Noului Ierusalim se regăsesc în imaginile cu care e descris poporul istoric. Unitatea dintre triburi și apostoli în același zid al cetății sfinte este prefigurată de unitatea celor doi martori prezentați mereu împreună în *Ap* 11, de unitatea coroanei cu 12 stele a Femeii în *Ap* 12. Însă accentul este pus pe poporul unic al lui Dumnezeu, fie escatologic, fie istoric. Unicul popor al lui Dumnezeu reprezentat de cele 12 triburi și de cei 12 apostoli în Noul Ierusalim este anticipat în imaginea poporului care umblă pe căile istoriei. Ioan din Patmos are aici în minte un singur Israel al lui Dumnezeu, un popor cu care Dumnezeu a început o alianță în trecut, iar în prezent trebuie să-l urmeze pe Cristos Mielul și să ajungă la împlinire.

Procedeul folosit de autor pentru a descrie poporul noului Ierusalim și Israelul lui Dumnezeu în istorie este același, combinând elemente vetero și neotestamentare. În planul unic de mântuire al lui Dumnezeu, în acea istorie a mântuirii unitară și unică, poporul unic al lui Dumnezeu merge către împlinirea escatologică atunci când Ierusalimul va coborî din cer pentru a primi între zidurile sale umanitatea întreagă.

5.3. Ce fel de unicitate a poporului lui Dumnezeu?

La final e nevoie de precizat mai clar în ce constau unitatea dintre iudaism și creștinism și unicitatea poporului lui Dumnezeu.

Întâi de toate, nu e vorba despre unitate în sensul de suprimare sau substituție a Vechiului Testament, nici despre o separație cu Noul Testament pe linia dualității, ci despre unitate în complementaritate. În acest sens, lumea iudaică găsește împlinirea și încoronarea sa în Cristos, de El fiind legată și în El găsindu-și sensul plin al aspirațiilor. De cealaltă parte, misterul și evenimentul lui Cristos sunt luminate de anticiparea și prefigurarea din Vechiul Testament. Există, așadar, și în acest caz o complementaritate reciprocă.

În al doilea rând, se poate explica mai bine legătura dintre iudei și păgâni, ambele categorii fiind invitate să recunoască și să trăiască misterul lui Cristos. Aceștia sunt, de fapt, în aceeași situație de orientare și decizie în favoarea lui Cristos. Totuși, Vechiul Testament trăiește deja orientarea către Noul Testament și este inserat în acesta, făcând parte din planul de mântuire al lui Dumnezeu.

În acest mod, apare ideea unui popor al lui Dumnezeu, format din cele două situații (iudaică și păgână) reînnoite în unicitatea creată de Cristos. Se poate spune că unitatea dintre Vechiul Testament și Noul Testament conduce către unicitatea comunității de credincioși și mântuiți.

Concluzie

În Apocalips, autorul nu face distincție între Israel și comunitatea celor ce îl urmează pe Cristos. Israel e prezentat ca Biserică și nu este nici o aluzie la vechiul Israel, în viziunea unei economii și istorii a mântuirii unitare. Se insistă asupra unui popor unic al lui Dumnezeu, Israelul spiritual, chiar dacă se conservă distincția temporală dintre trecut și prezent. Această descriere a Bisericii drept Israelul lui Dumnezeu, ca și alte imagini veterotestamentare, este o invitație constantă la aprofundarea rădăcinilor ebraice ale creștinismului. E nevoie să se lase la o parte diferențele dintre Israel și Biserică și să se accentueze elementele de continuitate și unitate în cadrul aceleiași istorii și alianțe.

Pe lângă ideea unui popor unic, în ochii autorului Apocalipsului, există și conceptul unei Scripturi unitare. Ioan din Patmos nu face distincție între Vechiul Testament și Noul Testament, ele sunt pentru el aceeași Scriptură sacră. Acest mod de abordare a Scripturii poate fi o învățătură pentru a nu repeta acele abuzuri din trecut, care au subevaluat importanța Vechiului Testament. Concepția unor Scripturi sacre unitare și memoria textelor sfinte fac din autorul Apocalipsului un model de abordare a Bibliei valabil pentru orice creștin.

Ideea unui popor unitar se aplică și în cazul dialogului ecumenic. Ioan din Patmos dorea o Biserică unică și indivizibilă. Se observă, mai ales, în *Ap* 2-3 intoleranța sa către orice formă de schismă în interiorul comunității (atacurile contra nicolaiților sau împotriva profetesei Izabela). Ierusalimul nou este o comunitate unitară, formată din popoare și națiuni, în fața tronului lui Dumnezeu.

Unitatea și unicitatea nu trebuie să se manifeste doar la exterior, în relația cu Israel sau cu celelalte confesiuni, ci trebuie să existe în interiorul Bisericii însăși. De aceea, e nevoie să se combată fragmentarea și orice formă de diviziune. Discursul despre unicitatea poporului lui Dumnezeu ajută la înțelegerea mai profundă a identității creștine.

Unitatea și unicitatea poporului lui Dumnezeu reprezintă o dimensiune care îmbrățișează toate sferile și raporturile din Biserică și rămân idealuri de urmărit în permanență. Perfecțiunea va fi atinsă la împlinirea escatologică finală, atunci când Ierusalimul nou va coborî din cer.

Efortul pentru o Biserică unită și unică trebuie să fie constant în parcursul istoric, în așa fel încât comunitatea celor credincioși să reflecte în mod cât mai fidel, încă de pe pământ, Cetatea cerească cu cele 12 porți-triburi împreună cu cele 12 temelii-apostoli.